

benne politikai munkásságának legfőbb alaptétele: az érdekegyesítés programja. Azzal, hogy ezt a Tudósításokban, majd három és fél éven át a Pesti Hírlap hasábjain az egész országgal megismertette, megalapozta a magyar politikai újságírást. A Pesti Hírlap volt az első modern napilap, amely a Kossuth által meghonosított vezércikk révén a politikai közvéleményformálás eszközévé vált. És Kossuth írt mindenről, ami aktuális volt a reformkori Magyarországon: az ősiség és a közteherviselés kérdéseiről, a hazai gazdaság, ipar és kereskedelem fejlesztésének lehetőségeiről, a közlekedés vagy a magyar nyelv vagy éppen Erdély uniójának ügyéről, stb. Kiváló hírlapíróból lett a közélet, a formálódó ellenzéki párt vezére és negyvennyolc forradalmár ifjúságának példaképe.

Március tizenötödikét követően is határozottan kiállt programja megvalósítása mellett. Romantikus nacionalizmusával magyarázható a nemzetiségek követeléseivel szembeni ellenállása. Felfogása szerint a nemzetiségi igények az egységes politikai nemzettel szemben fogalmazódtak meg, ezért elvetendőek. Amikor felismerte, hogy az uralkodó eszme kelet-közép-európai viszonyaink között nem mindig érvényesíthető, nemzetiségi politikáját igyekezett a megbékélés felé terelni. Ennek volt a jele a Balçescuval kötött megegyezés, de ez már elkésztett döntés. A Batthyány-kormány pénzügyminisztereként, majd a szabadságharc idején az OHB elnökként, később mint kormányzó agitációs munkájával, szervezőkészségével kiemelkedő szerepet játszott. Romantikus természete a harc során már nem mindig volt lelkesítő hatású, hangulata – siker vagy kudarc hallatán – harctérről harcterre változott.

A szabadságharc leveretését a hároméves török emigráció követte, amelyben Kossuth megívta a maga harcát a mozgalom vezetéséért. Ebben a harcban valódi egyénisége domborodott ki: nemzetközi tájékozódása, a valódi nagypolitika megismerése és alkotmánytervezete (amelynek készítésekor a belga alkotmányt is tanulmányozta) – mind-mind politikusi erényeinek újabb és újabb bizonyítékai. Tervét azonban, hogy nagyhatalmi politika „farvizén” elúszta a magyar függetlenség ügyét, nem tudta véghezvinni. Igaz volt az, amit sohasem ismert be: a független, önálló Magyarország nem illett bele a dinasztikus Európa politikai rendszerébe.

A kiegyezéssel emigrációja önkéntes száműzetéssé vált. Kossuth leszámolt a visszatérés gondolatával, mert a „közös ügyek hálóját” el nem fogadhatta, az 1849-ben – általa – kikiáltott teljes függetlenséghez haláláig hű maradt. Inkább a Rákóczi-féle morális tekintély lehetőségét választotta, és így távollétében is nagy hatással volt a magyar politikára. Az a 48-as párt, amelyik az 1875. évi pártalakulás után a Függetlenségi Párt nevet vette fel, csak a nevében őrizte Kossuth szellemi örökségét. Nem jutottak túl a közjogi kérdésen, meddő módon ragaszkodtak az obstrukcióhoz; túlfűtött nacionalizmusukat tapasztalva nem véletlen, hogy Istóczy Győző antiszemita pártja is ebből a pártból nőtt ki a nyolcvanas évek elején. A turini remete alanya és tárgya maradt a magyar politikának; jellemző, hogy állampolgárságának meghosszabbítási procedúrája volt Tisza Kálmán számára a lemondás legnépszerűbb indoka.

Jakab Mária (III. évf., magyar-történelem)

Még egyszer Kossuth és Széchenyi vitájáról

Kossuthnak a nemzeti függetlenségért vívott és a polgári átalakulásért folytatott küzdelem során legtöbb erejét Széchenyi Istvánnal folytatott párviadala emésztette föl. Széchenyi és Kossuth valóban drámai vitáját nem csupán a modor- és stílusbeli eltérések

okozták, hanem alapvető koncepcióbeli különbségek. Írói harcuk egyik sajátossága, hogy nagyon hosszú ideig tartott, sokára szakadt vége.

A harc 1841. június 27-én veszi nyilvánosan is kezdetét. Széchenyi ekkor jelenteti meg a *Kelet népe* című művét, amelyben a Kossuth által szerkesztett Pesti Hírlap első harminchét számának kritikáját adja. Fő vádja Kossuth ellen az, hogy politikájával „sírba dönti a magyart” és lapja, mely „minden felsőbbet a gyűlölet pellengérére állít”, forradalmat készít elő.

„Könyv ellen könyvet (tehát)” – mondja Kossuth, és 1841. augusztus 15-én keltezett és szeptember 8-án megjelentetett munkája gyors, ügyes válasz volt Széchenyi támadására. Címe: *Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Kossuth Lajostól*. Munkájában Kossuth udvariassággal, de kellő önérzettel védi magát a hazaárulás vádja ellen.

A két műben felsorakoztatott érvek és ellenérvek az évek során tovább folytatódó vitákban alig változnak, a vitapartnerek nemigen vetnek döntően új érveket egymás ellen. Ők maguk már-már gyökeresen átalakulnak, mégis az új meg új kérdések kapcsán szinte változatlan formában ismétlik régi gondolataikat. Ezért tekinthető a párharc alapjának e két mű.

Kossuth 1841 februárjában – éppen aznap, amikor Széchenyi hozzázkezdett a *Kelet Népe* megírásához – így fogalmazta meg mi kívánatos magyarság és európaiság viszonyában: az „hogy a magyar európaias legyen, s az, amit európainak nevezünk, e honban mindig magyar maradjon.”

Széchenyi elismerte, hogy Kossuth szándéka – „az emberiségnek megmenteni egy nemzetet” – végső soron jó, de rossz, ahogy célja megvalósítására törekszik. „A képzelet és gerjedelmek fegyverével dolgozik... a szívhez szól, a helyett, hogy az észhez szólna... egyedül az értelem körében eszközölhetünk nemzetünkre nézve... valódi jót.” – mondja Széchenyi.

E kérdés kapcsán Kossuth gyors Feleletében a következőket mondja: a politikusnak az ész által fölismeret igazságokat gyakran az érzelmek fölkelésével kell diadalra juttatnia. Szerinte a kérdés nem az, hogy milyen alakban jelennek meg a Pesti Hírlap cikkei, hanem az, hogy a jogszerűség, az igazság és józan politika szempontjából kiállják-e a kritikát. Ha igen, akkor jók, akár a szívhez, akár az észhez szólnak.

Széchenyi szerint mindkettejük célja a „haza fölemelése”, az eltérés a „miképp”-en és a „hogyan”-on van. A megoldást mindketten egészen másképp képzeltek megvalósíthatónak.

Azt, hogy gondolkodásuk a legalaposabb eszmékben is különbözik, jól példázza közvéleményértelmezésük. A „köz” fogalmát másképp értelmezte Széchenyi is, Kossuth is. Mindketten eleve más szemmel közelítettek a magyar közülethez, a magyar nemességhez. Ebben pedig származásuk, generációjuk, élményviláguk különbözőségei is szerepet játszottak. Széchenyi fiatalására rányomta a bélyegét az az elképzelés, amely a népet e korban az elvakult tömeggel azonosította. Az e tömeggel azonosított közvélemény nem méltó arra, hogy felemeljék, hogy beavassák a politikába. Ezen elképzelés hatására a gróf előtt a közvélemény úgyszólván semmi; ahol a sokaságról beszél, ott ő rögtön állatságot emleget. E mögött az élmény mögött kétféle áramlat áll: egy régi és egy modern. Az alacsonyág fölött álló mágnás úri távolsága – tulajdonképp rendi elkülönültsége – a társadalom „sarától”, ugyanakkor azonban a francia változások teremtette modern kétely mindazzal szemben, ami „lentről” jön. Széchenyi az elsővel, rendi felsőbbségével leszámolt. A másodikról később sem tudott egészen megfeleledkezni.

Kossuth nemzedéke másképp néz a politikára, mint Széchenyié. A Nyugat mintájára a Kelet-Európában is kezdenek kibontakozni – ha csirájukban is – a modern élet körvonalai.

Magyarország megyéinek nemessége is hangos mozgolódásban követelt bizonyos, egyelőre még korántsem európai szellemű, liberális változásokat az udvartól. Ami a megyék igazgatásában történt, annak persze kevés köze volt a modern, tömegeket mozgó politikához, mégis valami olyasvalamit villantott föl, aminek lényege, hogy a megyék alkalmasak a tömegpolitika színterének is. A megyékben, mintha levették volna a lakatot mindenki szájáról, egyszerre minden ember politizált. Kossuth nem tartotta távol magát ettől a politizálni kívánó tömegtől. Számára a közvélemény minden. Igen szereti a nép érettségét, „öztönszerű tapintatát”, nemzetünk egészségés, friss erejét emlegetni.

Eltérő volt az elképzelésük Ausztria és Magyarország viszonyát illetően is.

Kossuth a reformellenzék egészével együtt Magyarország függetlenségének helyreállítását követelte. Azt kívánta, hogy váljanak valósággá az 1790. évi X. tc. szavai arról, hogy Magyarország „szabad és kormányzatának egész törvényes módját illetőleg... független, azaz semmi más országnak vagy népnek alá nem vetett, hanem önálló léttel és alkotmánnyal bíró, ... tulajdon törvényei és szokásai szerint... kormányzandó ország.” Szerinte a nemzet egyedül lehetséges életkerete az állam és nem az ország, vagyis a nemzet elengedhetetlen attribútuma az önállóság, az önrendelkezés. Ennek feladása öngyilkosság, eredménye a nemzethalál. Kossuth tehát Magyarország polgári átalakulását a birodalomtól függetlenül képzei el.

Tragikusan igaznak bizonyult az a megállapítása, amit később, a kiegyezésről Deákhoz intézett nyílt levélben állított. Kossuth szerint a jövő az önálló nemzetállamok kialakulásának kedvez, s Magyarország sorsát a nemzeti fejlődésnek ellentmondó Habsburg Birodalomhoz csatolva, mint e birodalom egyik fenntartója osztozni lesz kénytelen a birodalom sorsában. S ez a sors a pusztulásé. „Magyarország lesz a máglya, melyen az osztrák sas megégettetik.” – írja Kossuth.

Ellenben Széchenyi egyedül célravezetőnek a belső reform vonalán történő előrenyomulást látta. A birodalmon belüli politikai önállóságot szeretett volna egyrészt azért, mert nem vagyunk elég erősek ahhoz, hogy túlerejével megbírkózhassunk. Ha mégis föl vesszük a harcot, „rövid idő alatt cserép lesz a magyar”. Másrészt pedig a közbirodalom léte és szilárdasága európai szükség, fennmaradása és nyugalman tehát a többi európai hatalom is álhatatosan örökdi.

Kossuth a demokrácia és a szabadelvűség követelményeinek minden megszorítás és halogatás nélkül eleget akar tenni. A kiváltságos osztályoktól nem kéri, hanem követeli az áldozatokat, miután nem tartja tanácsosnak, hogy a nép béketűrését továbbra is próbára tegyék; kiadja a végzetes jelszót:

„Veletek, átalatok ha nektek tetszik; nélkületek, ellenetek, ha kell!”

Kossuth a néptömegeket kívánta a politikai cselekvés fő tényezőjévé emelni. Elsősorban a középrétegekre, a nemesség reformokra készítőerőire, az értelmiségre és a polgárságra kívánt közvetlenül támaszkodni.

A haladó nemesség nem tud hinni az udvar és az arisztokrácia megnyerhetőségében, sőt tisztában van azzal, hogy az átalakulást csak az udvar és az arisztokrácia ellenében lehetséges keresztülvinni.

Széchenyi ezzel ellentétben a jómódú nagybirtokosokra, elsősorban az arisztokráciára támaszkodva hajtáná végre az átalakulást. A reformokat az arisztokrácia érdekeit legkevésbé sértő módon, sőt az arisztokrácia vezető szerepének megőrzésével szeretné keresztülvinni.

„A jövőben vagy felvirágozik az ország, vagy agyonvernek bennünket a parasztek és a kisnemesek. A kisnemesek a parasztekkel szövetekezni fognak a gazdag birtokosok ellen, ha időben nem teszünk koncessziókat.” – írja.

Széchenyi bízott abban, hogy a kormány és az arisztokrácia hajlik a reformokra. Az idő bebizonyította, hogy tévedett. A kisebb birtokúak, sőt végső soron a jobbágyok vágyait és követeléseit nem lehetett zárójelbe tenni, azt inkább szervezni és irányítani kellett, s amilyen bölcs dolog volt a konfliktus kerülése a bécsi kormánnyal, olyannyira naívnak bizonyult meggyerésében reménykedni.

E probléma kapcsán azonnal elérkezünk a következő véleménykülönbséghez: a közteherviselés, a nemesi adózás kérdéséhez. Ebben a témában is megütközött egymással Kossuth és Széchenyi.

Kossuth a jobbágyok által fizetett háziadó elvállalására akarta rávenni a nemeseket. A nemesség többsége azonban még nem hajlott a reformokra. A háziadó elvállalásának ügye a megyékben elbukott, ötvenkét megye közül csak tizenkilenc vette fel utasításaiba. Széchenyi súlyos szemrehányást tett emiatt Kossuthnak, és maga látott hozzá egy új adózási terv kidolgozásához. Terve szerint a birtokosok minden hold földjük után két garas adót fizetnének. Az így befolyt évi 5 millió Ft-ra 100 milliós kölcsönt vennének fel, amiből beruházási programot hajtottak volna végre. A fennmaradt összegből kölcsönt folyósítottak volna nemesi birtokok beruházására.

Kossuth elfogadta a tervet, csupán azt kötötte ki, hogy az összeg felét jobbágyoknak nyújtandó kölcsönökre fordítsák. Így a jobbágyok hozzájuthattak volna az örökváltsághoz szükséges tőkéhez. Kossuth javasolta továbbá, hogy az egész terv elvi alapja a közteherviselés legyen. Széchenyi azonban parasztlázítónak nevezi, azt a Kossuth által kiadott jelszót, hogy a közteherviselés bevezetését fel kell használni az örökváltság lebonyolításának megkönnyítésére.

A Kelet Népeben adott válasza magáért beszél: „Kész vagyok arányosan minden közterhekben részt venni. Kivétel nélkül minden terhekben...; s mi több a rám vett adónak mire fordítását sem kívánom ellenőrizni mindaddig, míg a polgár és a pór ilyesbül ki van szorítva...”

Kossuth Széchenyinek adott feleletében felvillantotta általános közteherviselési programját:

„Óhajtom, hogy ki mint részesül a közállomány jóvoltiban, akkint részesüljön annak terheiben is: tehát az adónemfizetési előjog lépcsőnkint megszüntessék.”

Kossuth és Széchenyi vitája konkrét politikai kérdésekről folytatott polémia volt, amelynek résztvevői Kossuth mellé álltak és így Széchenyi kénytelen volt beismerni, hogy alulmaradt. A vita Széchenyit némileg átformálta: elismertette vele, hogy a politika nemcsak a magas társadalmi állásúak, az arra születés által hivatottak monopóliuma.

A Pesti Hírlap szerkesztőjének sem politikai felfogását, sem modorát nem változtatta meg Széchenyi mementója, noha kétségkívül nagy hatással volt rá. A végzet így akarta, hogy ők különböző utakon haladjanak ugyanazon cél felé.

1848-ban, a forradalom napjaiban, Kossuth látélete bizonyult helyesebbnek, hiszen a nemzet ezzel az elképzeléssel azonosította magát, ezt emelte törvénné.

Takács Judit (III. évf., magyar-történelem)

Kossuth és az érdekegyesítés

Kossuth a legelső birtoktalan kisnemes, aki az 1790 utáni években vezető szerepre tett szert. 1823-ban alig huszonegy évesen avatták ügyvéddé. A fiatal ügyvéd szemével igyekezett túltekinteni a magyar világ szűk határain. Megismerkedett a felvilágosodás és a